

לפניהם שמתחללים לעבוד עם חומר מסויים כדי להכיר אותו מקרוב, לחקור מה הוא יכול ואפילו "רצויה" לעשות. (אם נכנסתם לעולם תיאטרון הבובות, תגלו עד מהרה שגם לדברים דומים יש רצון ולא כדי להתעלם ממנה...) ולאחר מכן צריך לבחור את האפשרויות המרתקות ביותר, המתאימות ביותר לדמות או למופיע שאנו יוצרים. הבחירה היא חלק חשוב מן התהילה האמנותי. האופן שבו נטפל בחומר, החשוב והקשר החדש שניתן לו בתוך ההציגה, יבליט צדדים מסוימים שלו ויצניע צדדים אחרים.

כדי להציג את הדברים נתבונן בשתי "הציגות נייר" של תיאטרון הקרון.

הציגה ציפור הגשם של גליה לי גרד מבוססת על אורייגמי, האמנות המשוכללת של קייפולי הנייר הפנינים. מה שמשך את גליה לאוריגמי, היה האפשרות למטרופוזה, התהילה שבו צורה מקופלת משתנה והופכת לצורה אחרת, חדשה. גליה למדה בבלאי ובמדרשת לאמנות (וגם בבית הספר לתיאטרון חזותי), ועם רקע כזה, אין פלא שהציגות שלה תמיד מתחילות מאמננות פלسطית ורך אחר כך הופכות לתיאטרון. גם זה סוג של מטרופוזה, מעבר משפה לשפה... גליה החליטה להכין הצגה שתאפשר לה לחקור את כסם הגלגול או התשתנות. היא עיבדה סיפור-עם משבט הפיגמים על ציפור יפהפייה המביאה את הגשם בשירותה. בני האדם סוגדים לציפור ולאחר כך הם שוכחים מקיומה. הם מפנים עורף לטבע ובונים לעצם עיר. רק ילד אחד עדיין מתגעגע לציפור. בזמן שהוא מחשש אותה הוא מוצא ספר ישי, ובספר כתוב, שם ילד אחד יאמין לסיפור על הציפור, ויביא לה מנחה, וישיר את שירה, וירקוד לה ריקוד – היא תשובה ותמטיר גשמי ברכה. הילד נعزيز ילדים מהקהל. הם שרים ביחד את השיר, והען האחרון שנוטר על הבמה מתעורר לחיים והופך לציפור המרתפת מעל לקהל.

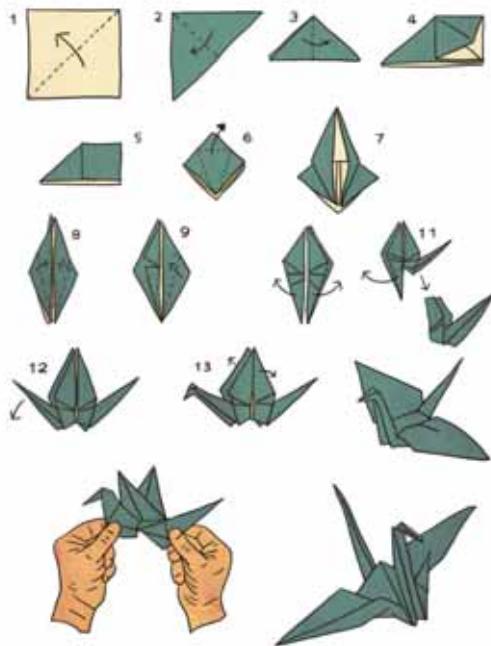
במרכז ההציגה נמצאת המטרופוזה הגדולה של הסיפור – הטבע שהופך לעיר. הנוף הפיסולי שגליה יוצרת בעוזרת

קיפולי האוריגמי, כמ' לחיים ומשתנה לעיני הצופים: צמחים מקופלים הופכים להיות שנמלטו מז' הבמה, בתים קטנים צומחים לגובה והופכים לרבי-קומות. לוגעים נדמה שגליה היא קוסמת שיכולה להפוך כל דבר לכל דבר; בהצגה יש חב' כביסה למשל, שתלוים עליו בגדי נייר קטנים. כshawlia רוצחה להראות שהזמן חלף והילדים גדלו, היא מסירה חולצת קטנה מן החבל ופותחת כמה קיפולים, והחולצת הקטנה גזרה בבת אחת (ווארך היא מקפלת את החולצת יפה יפה ומניה אותה בסל).

הצגה נפתחת בספר שממנו קוראת גליה את הסיפור ומסתיימת בספר שמלמד את הילד איך להציג את הצייפור. וזאת עוד הצדקה לבחירה בנייר; והוא החומר שממנו עשויהם ספרים, בעורתו אנו משמרים את התרבות שלנו, את הזיכרונות ואת המיתוסים.

מה שוקל יותר, קילו נזחות או קילו ברזל?

79

או אין זה התחיל? נולדת ציפור הגוף?

בשם ציפור לרפואה. בכל פעם
שגמרה להציג את הסיפור לאחד
הילדים, הייתה נונצנת לו את
הציפור למזל וברכה.

אחרי ציפור לרפואה יירה גליה
סיפורי אוריוגמי נספפים. (שניהם
מהם היא אפילו קופלה לקיטונה
של "הופ"...). היא התחלילה מן
הקייפולים המסורתיים והמציאה
קייפולים משלה. הייתה רק בעיה
אתה: הניירות התבלו במחירות
ונקרעו אחרי כמה שימושים.
לבסוף הכינה גליה נייר מיוחד
שמתאים לבדוק לצרכיה. כל
הניירות בהציג ציפור הגוף הם
מעשה ידיה.

עליהם מסר של שלום ולשלוח
אותם למקוםות שונים בעולם.
סדקון המשיכה בכך שינתנו
עתיקת יומין: בדת השינטנו
היפנית מסמל הניר טהור והענו
מסמל אושר, בריאות, ואירועות
ימים. אמרםשמי שמקפל אלין
עוגרים, זוכה להגשים משאללה...
סדקון לא זctaה להגשים את
היפנית של קייפולי הניר,
והתודעה לסייעו של סדקון,
נערה בת 12 מהירושימה, ניצולה
של פצצת האטום.

כשגליה הזמנה להציג לילדים
בבתי חולים, מיד חשבה על
העוגר המקופל ועל המתען שלו.
היא החליטה לקפל לילדים סיפור

גליה אהובת להשתמש בשפות
עיצוב קיימות כנקודות מוצא,
לקחת נושא כמו פזלים או ענגרם
(מ המשחק הרכבה שני מצרפים
צורות שונות מגזרי ניר רבוע,
שנחתך לשבעה חלקים שונים),
ולפתח אותו בכיוון שלה. כהה
הגיעה לאוריוגמי, האומנות
היפנית של קייפולי הניר,
והתודעה לסייעו של סדקון,
נערה בת 12 מהירושימה, ניצולה
של פצצת האטום.

ב-1955 חלהה סדקון בלוקמיה.
בזמן ששכבה בבית החולים היא
התחלת להקפל עוגרים, לכטוף

תיאטרון של נייר

ציפור הגשם מתמקדת במטמורפוזות שמאפשרים הקיפוליים. גליה משתמשת בנייר באופן חושני ופיסולי, מלא נפח וצבעוניות. אפילו הספר שלה הוא ספר "פוף-אָפּ" שכזה, עתיר הפתעות וועלמות קטנטניות. אבל אפשר להשתמש בנייר בצורה שונה לחלוטין, כפי שモכיהה פטריסיה אודונובן בנקודות או.

נקודות או מגוללת את סיפورو האמיתית של לואי בריל' שהתווור בילדותו, והמציא ברבות הימים את "כתב בריל'" המבוסס על חרומים שמנקבים בנייר. כדי לקרוא אותו אין צורך בעיניים. אפשר למשש את החורים, לקרוא בעדרת האצבועות.

הנייר של נקודות או הוא ברובו נייר כתיבה פשוט ודו-ממדוי, אבל פטריסיה עושה בו שימוש עשיר ופיטוי. חשוב אولي, להזכיר, שהיא נעזרת בה ושם גם בחומרדים נוספים: הבמה שעלייה היא יושבת מכוסה בחול שבו היא נועצת את דמיות הניר בקלות ובמהירות. (אבל שימו לב שגם החול הוא חומר צנوع בעל גוון אחד שלא מתחנה בנייר ולא "גונב לו את ההצגה") מלבד החול משתתפים בהצגה גם

"תיאטרון הנייר" – או "תיאטרון צעצוע" (Toy Theatre) הוא במת תיאטרון מיניאטורי מקרטון, שבתוכה נעות דמויות שטוחות מקרטון. הוא נולד באנגליה והויקטוריאנית בעקבות התפתחות טכנולוגיית הדפוס. תיאטרוני הצעצוע הראשונים היו מזכרות מהציגות פופולריות: העתק זעיר של התיאטרון ושל השחקנים הראשיים. עם הזמן הפכו במות הנייר למשחק ילדים. הן נמכרו בצורת חוברות: פניו להדפסה פשוטה ושני פניו לחוברת צבעה ביד... הילדים היו גוזרים ומkapלים את הבמות, מדברים אותם, מחברים לדמויות מקולות הפעלה ומיצגים מחזות קטנים לאורחים ולבני משפחה. במאה העשרים תפסה הקופסה הקטנה של הטלויזיה את מקומו של תיאטרון הנייר. הוא הפך לפריט נסטליגי ובד בבד גם התגללה מחדש כמידום אמנומי פשוט וצירתי.

ספר פוף-אָפּ – ספר שמקופלות בתוכו תמונות תלת-ממדיות. כאשר פותחים את הספר הן נעמדות ויוצרות מעין תפוארה.

ועוד הצגת נייר...

הציגה רצحتי את תומי (למברגרים) של מרימים זלברג וציפור פרומקין מבוססת על ספר בלשי של אגתה קריסטי. עשר דמויות נרצחות במלכלה. זה היה יכול להיות אזכור וודוחה, ולא היו הדמויות העשויות מניר לבן ופושט שמליט את הפיגועות שלහן אבל גם ממתן את הזועה. זה הייתה קצת מצחיק אפילו, "רצואה" ניר: דמות אחת נקרעת לנזרים, שנייה טבעת בכוס מים, שלישיית רביעית (עשוייה משקית ניר) מתנפחת עד שהיא מתפוצצת, חמישית נדקרת למותות בעט נוצה, ששית עולה באש, שביעית נלעשת על ידי המפעילה... הדש עבר מן החיסול ליצירתיות. מזל שהניר הוא חומר זול, כי לפניו כל הצגה צריכות מרום וציפור להוכיח את כל הדמויות מחדש...

כמה חפצים מעולם הניר והכתיבה: בקצת ארוג החול ניצב לו בן ציור שעליו מונחים הגילונות המשמשים כתפאורה. אחד מהם, בריסטול שחור, משמש כ"לוח" בסצנת הכתה. פטריסיה מבקשת עליו תרגילים בגיר. ילדי הכתה הם עפרונות. וכך נוצר לו בקהלות הבלגן הadol של ההפסקה: ניריות ועפרונות מתעופפים לכל העברים, מתחפכים, נתקעים בחול... ושוב נשמע הצלצול. הילדים-העפרונות חוזרים לכיתה וכותבים. כולם חוץ מלאי הקטן, העיוור. הקהל מזהה אותו מיד. כל ילדי הכתה הם עפרונות רגילים עם גוף צחוב וחוד של עופרת. העיפרון שמייצג את לואי הוא לבן, וגם החוד שלו לבן. העיפרון הלבן שונה מן העפרונות האחרים, וגם לוואי שונה מן הילדים האחרים. הוא לא מסוגל לכתוב כמו כולם. הרי אי אפשר "לקראוא'" לבן על לבן.

רבות מן הדמויות בנקודת אור הן פשוטות ושטוחות. כמה הבעה יכולה להיות לעיפרון, או למגורת ניר? הפעלה המדוייקת של פטריסיה מעבירה משהו מן האפיון והרגש של הדמות. את השאר משלימה השפה החוזתית המוחדרת של ההציגה, השואבת בין השאר, משפט הקולנוע, ומתרגם אותה לבמה.

איך שואבים משפט הקולנוע? ניקח לדוגמא את גודלן של הדמויות: בתיאטרון יש להן גודל קבוע. בקולנוע חז גידولات או קטנות על פי הקרבה ל秣למה. דמות רחוכה תהיה קטנה מאוד, אבל היא יכולה גם לhattkrub עד שעין אחת ענקית תملא את כל המסך. פטריסיה מתרגמת את המוסכמת הקולנועית הזאת לבמה; בתחילת ההציגה מזהיר האב את לוואי הקטן מן המכשירים המסוכנים בבית המלאכה. הסצנה מתרחשת בתוך בית מניר. אנחנו רואים אותה בצלילו. קודם אנחנו רואים את הצללית השלמה (הקטנה יחסית) של האבא המזהיר, ולאחר מכן מופיע צל של יד ענקית (היד האמיתית של פטריסיה) שמאימית על הילד באצבעה. גם הכלים הקיימים הם ענקיים, גדולים פי כמה מהילד הקטן, מה שמחיש ומליט את הסצנה הנשקפת מהם.

אור כחומר

שפטיריסיה מצאה בבייתה. התאורה הזאת היא לא רק זולה וחימנה, היא גם תומכת בנושא ההציגה: **נקודות אור** היא הציגה על כתוב, ומוניות שולחן אכן מתקשרות לкриאה וכחיבתה. ויש גםlichkeit לנוסף, ככל יותר: רבות מהציגות הבובות הן הציגות קטנות. אין צורך בפנסים רביע עצמה כדי להארו אותן. בעלות נורות ביתיות, פנסים כס, צמידים זורחים וצעצועי האור המופלאים הנמוכים בכל יריד – אפשר ליצור תאורה נהדרת, פשוטה ויצירתית.

ומנסה להמציא כתב מיוחד, שגם עיורים יכולים לקרוא. הוא מփש ומחפש את השיטה, ולילה אחד הוא זוכה ב"הארה". הכתב שchipש מתגללה לו בחלום. פטריסיה יוצרת את ה"הארה" על הבמה, פשטוטו כמשמעותו. היא מראה לנו את התמונות שלואי רואה בחלומו: סוסים דוחרים, צורות ואותיות שיכולים מוכבבים מנוקודות זוהר (חרורים בדף) אפל שפטיריסיה מאירה מאחור), בעזרת אלומת אור משופטת יוצרת פטריסיה מעין שימושים לילאים עם מערכות כוכבים קסומות שמתחלפות זו בזה, עד שנתרם רק החורים של אותיות כתב בריל.

כדי להשיג את כל זה אין צורך בצד מתחכם; די בכמה נורות ובשלוש מוניות שולחן וגילות

נקודות אור, כך נקראת הציגה, ולא במקורה; ראייה מתקשרת אליה כל כך משומשים שאנו חסם לא שמים לב אליהם. אבל פטריסיה עוברת מAMILIM למעשים. היא משתמשת באור כחומר שמעצים את הספר ואות הציגה.

היא לא מסתפקת בתיאטרון הצלילות (האור) שבו נפתחת הציגה. בתמונה שבה לואי מתעווה, למשל, היא מציבה על הבמה פרצוף גדול, גוזר מניר. שני נורות דולקים מאחורי העיניים. השלהבות הן כביב האישונים. ופתאום היא מכבה אותן, לואי הקטן איבד את הבמה, לואי עיניו... "מאור" עיניו... בהמשך הציגה לואי גדל

ענף-כ奴 (ולהיפן)

גיבור ההציג אִיקָּרֶס של הדס ועמליה עפרת היה מלאך שנפל. בזמן שבכח זלגו מעיניו דמעות מליח גס. המלח הוא תמצית הדמעות, מה שנותר אחרי שיבשו. "אבל מליח הוא גם חומר גבישי", אומרת עמליה, "בעל מבנה מסודר, הכי מושלם וסימטרי בטבע. הוא מתאים ללבכי של מלאך יותר מדמות אוניות".

כנפיו של המלאך נעשו מענפים. כל כ奴 היה ענף עבה, נקי מעליים, שביחד עם הענפים הדקים היוציאים ממנו נראה כמו שלד של כ奴. התפארה היהת עץ בודד בשכלת. לקראת סור, הציג הצמיה העץ עלה חדש, נואה קטנה יrokeה... העיזוב יציר קשר בין ענף לכ奴, והקשר הזה התפתח בזמן ההציג. בהתחלה הוא ביטא את העצב של הנפילה, כי מלאך שנפל הוא קצת מת, כמו עץ בשכלת, הוא לא יכול להמריא. בסוף הוא ביטא תקווה: אם עץ מצמיה נזחות אولي הוא יוכל להינתק מההקרקע ולעוף...

83

הציג גליה: "הרעיון לסינדרלה מזוכחת נולד מסנדלי הזוכחת של סינדרלה, וגם מן האופי המיוחד של הזוכחת; מצד אחד היא שקופה וזהרת, אבל אם שופכים לתוכה שוקו למשל, ומניחים לו להתיבש, היא תיראה נוראה מטופפת".

סינדרלה מזוכחת...

גליה לוי גרד יצרה גם גרסה זוכחת של אגדת סינדרלה. מספרת גליה: "הרעיון לסינדרלה מזוכחת נולד מסנדלי הזוכחת של סינדרלה, וגם מן האופי המיוחד של הזוכחת; מצד אחד היא שקופה וזהרת, אבל אם שופכים לתוכה שוקו למשל, ומניחים לו להתיבש, היא תיראה נוראה מטופפת".

הדמיות בהציג הן ערבי רב של כלי זוכחת: בקבוקון בושם, גביע, מליחייה... וגם האביזרים עשויים מזוכחות: מראה קטנטנה של רופא שניינים משמשת כמנוקל (مشקפיים שיש להם רק "משקף" אחד), קשית שתיה הופכת למיטה כסמים... גליה משתמשת גם בimbach מצומצם של חומרים נוספים, מעין "קרובי משפחה" של הזוכחת: המים השקופים נראים כמו זוכחת נזולית, וגם בועות הסבון שבירות וمبرיקות כמו זוכחות.

הציג סינדרלה נמצאת על הגבול בין תיאטרון חומרים לתיאטרון חפצים. שני תחומים שונים זה מזה, אבל גם דומים לרוגעים, ואפילו חופפים. אתם מוזמנים להמשיך ולקראא על הנושא בתהנת "כל דבר יכול להיות בובה" העוסקת בתיאטרון חפצים.

עבו והוועה

בהתציג רזטה המבוססת על סיפורו היפהפייה הנרדמת, מכינה המשתרתת (היוצרת והשחקנית נעמי יואלי) עוגה ליום הולדתה של הנסיכה. בזמן שהיא לשאה את הבצק היא מספרת כיצד השתוקקה המלכה לילדיה, ותוך כדי כן היא יוצרת תינוקות מבצק. בדרך העבר וההוועה מתערכבים. בדרך לעוגת היומולדת נולדת לה גם התינוקת.

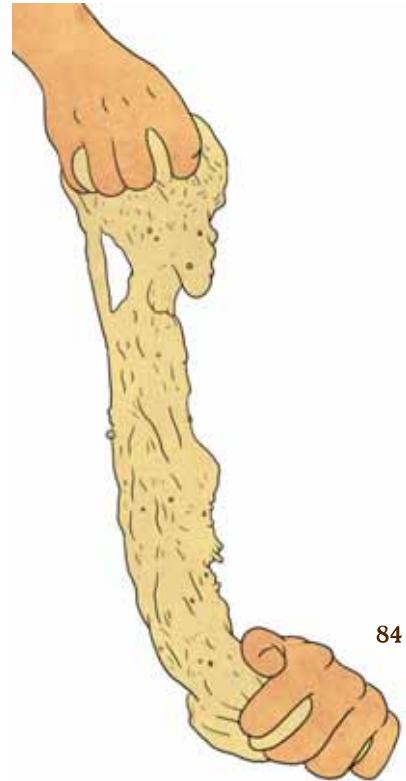
חומר למכשפה, אה, למחשבה...

ושוב המכשפה חוזרת. אנחנוו בטייאטרון הפלסטי עכשווי, ואנחנו צריכים להחליט מאייה חומר נכין את המכשפה. האם נעשה אותה מלטקס, מין גומי שנראה כמו ג'לי מגעיל ורווטט, ושאפשר לעשות לו שומחות שחורות ולהדביק לו שיער דליל מדויקל כמו של מכשפה אמיתית? (יש בכלל דבר כזה?)

ואולי נכין מכשפה מבצק שנמתחת ומשנה את צורתה, שאפשר למעורר אותה לגוש, אבל בכוחות הקסם של הבצק, היא מתромמת ולובשת צורה חדשה? ורק אם נדחף אותה לתנור כמו בהנzel וגרטל (עמי ותמי) היא תתקשה סוף סוף ונוכל אפילו לאכול אותה...

ושמא נבחר בזורדים או בקש? וזה חומר מתאים, שיק; מכשפה הקש תהיה דומה למטאטה שלה... ואם היא תצא קצת "דחלילית", איך נרגיש? ואולי נריגש?

ואולי נעשה אותה מבלון? קלילה, מתנפחת, מפחדת מסיפות, מתפוצצת בכם גדול! או בואו נחשוב: איךו מין מכשפה יש בהציגה שלנו – מרושעת ומפחידה או מגוחכת ואומלה? ואולי זו דוקא מכשפה מסווגנת עם חוש מיוחד לאופנה? איךו חומר יבטא את אישיותה בצורה הטובה ביותר?

84

רוני: מה זה, יוסף, לא אמרת שם דבר כבר הזמן זמן.

מתחלת התהינה הזאת אתה בשקט. אין לך מה

להגיד על תיאטרון חומריים?

יוסף:umm... המממ...

רוני: מה?

יוסף: שקט. מה, אי אפשר פעם לעשות הציגה מהחומר של שקט?